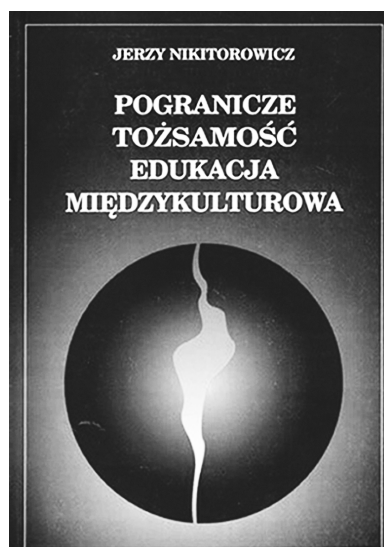

Mirosław Sobecki

Edukacja międzykulturowa na Uniwersytecie w Białymstoku. 25 lat ucieleśniania się idei

Po odzyskaniu przez Polskę suwerenności w wyniku wydarzeń 1989 roku intensywnie zmieniało się życie społeczne. Kwestie wielokulturowości i międzykulturowości, kontaktów między reprezentantami różnych kultur, kulturowych uwarunkowań funkcjonowania ucznia i szkoły, dziedzictwa kulturowego, czy wreszcie społeczno-kulturowej tożsamości w dynamicznie zmieniającym się świecie kształtowały wyraźnie wyodrębniający się – nowy w naszym kraju – obszar badań społecznych oraz stawiały niespotykane dotąd wyzwania wobec szkoły i wychowania, zwłaszcza w wymiarze regionalnym. Ważną przestrzeń analiz nowej dynamicznie rozwijającej się dyscypliny – edukacji międzykulturowej – stanowiły pedagogiczne konteksty funkcjonowania mniejszości narodowych, które w ostatniej dekadzie XX wieku odzyskały pełnię autonomii, a ich działalność uzyskała niespotykaną dotychczas dynamikę.

Każda idea, w większym czy mniejszym wymiarze, rodzi się i trwa dzięki ludziom. W Białymstoku wszystko rozpoczęło się jeszcze w czasie istnienia Filii Uniwersytetu Warszawskiego, gdy 18 października 1995 roku uchwałą Senatu Uniwersytetu Warszawskiego na Wydziale Pedagogiki i Psychologii białostockiej Filii powołany został Zakład Edukacji Międzykulturowej. Było to zwieńczenie starań i inicjatywy Profesora Jerzego Nikitorowicza. Powstanie Zakładu było wyrazem zainteresowania problematyką grona entuzjastów, którego Profesor Jerzy Nikitorowicz był liderem oraz odzwierciedleniem znaczenia problemów związanych z odmiennością kulturową dla regionu, w którym funkcjonowała młoda białostocka uczelnia.

Pierwsza książka prof. Jerzego Nikitorowicza poświęcona problematyce edukacji międzykulturowej

Tuż przed formalnym powołaniem Zakładu, w 1995 roku, ukazała się książka Profesora Jerzego Nikitorowicza *Pogranicze – Tożsamość – Edukacja międzykulturowa*¹. Stanowiła ona swoisty manifest rodzącej się grupy, którą obok samego Profesora tworzyli na początku młodzi badacze: Dorota Misiejuk, Jolanta Muszyńska, Danuta Byrwa i Mirosław Sobecki, osoby pracujące dotąd bądź razem z Profesorem w Zakładzie Pedagogiki Społecznej, bądź w Zakładzie Teorii Wychowania (Dorota Misiejuk). Motywem przewodnim eksploracji prowadzonych siłami zespołu od początku stała się tożsamość, rozpatrywana w kontekście szeroko ujmowanej kategorii pogranicza. Pedagogika pogranicza uprawiana w późniejszych latach przez wymienione grono badaczy przede wszystkim ukazywała twórczy potencjał kulturowo zróżnicowanego świata. Przyjęto założenie, że kultura – będąc czynnikiem różnicującym – staje się jednocześnie podstawą do jednoczącego porozumienia. Starano się wykazać, że przy wykorzystaniu oddziaływań edukacyjnych właśnie kultura może i powinna przyczyniać się do rozwiązania, bądź przynajmniej łagodzenia wielu problemów współczesnego świata manifestujących się w przejawach lokalnej codzienności. Rok wcześniej – latem 1994 roku – wszyscy członkowie Zespołu uczestniczyli w zorganizowanej w Ciechanowcu konferencji naukowej „Edukacja międzykulturowa w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów”. Podczas konferencji prezentowano główne kwestie, które miały być poddane eksploracji w następnych latach. Po raz pierwszy tak zdecydowanie zwrócono uwagę na związek refleksji teoretycznej z praktyką w analizowanym obszarze życia społecznego. Stąd też liczna obecność

¹ J. Nikitorowicz, *Pogranicze – Tożsamość – Edukacja międzykulturowa*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1995.

na konferencji osób bezpośrednio zaangażowanych w pracę środowiskową na rzecz pluralizmu kulturowego. Już wówczas zauważono potrzebę metodycznego przygotowania studentów, przyszłych nauczycieli, animatorów kultury i pracy środowiskowej do działań promujących i afirmujących różnorodność kulturową. Na konferencji miało także miejsce bardzo ważne, spektakularne wydarzenie. Z inicjatywy Profesora Tadeusza Lewowickiego powołana została Federacja Zespołów Badań Pogranicza, będąca pierwszą próbą – jak później miało się okazać, próbą udaną – jednoczenia wysiłków reprezentantów różnych ośrodków w kraju skupionych wokół idei edukacji międzykulturowej. To w tej sytuacji ostatecznie wykreowała się grupa osób zainteresowanych problematyką edukacji międzykulturowej, pracujących dotąd w różnych jednostkach organizacyjnych ówczesnego Wydziału Pedagogiki i Psychologii, które skupił wokół siebie Profesor Jerzy Nikitorowicz. Poczynania rodzącego się Zespołu włączone zostały od razu w rytm pracy innych ośrodków, które promowały idee edukacji międzykulturowej. Po konferencji wydano publikację, która w zamierzeniu miała otwierać cykl poświęcony problematyce różnorodności kulturowej, nowej w środowisku białostockich pedagogów. Książka przygotowana pod redakcją Profesora Jerzego Nikitorowicza nosiła tytuł *Edukacja międzykulturowa: w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*². Co ważne, znalazły się w niej także artykuły badaczy reprezentujących kraje ościennie: Niemcy, Litwę i Białoruś. Międzynarodowy wymiar organizowanych spotkań naukowych miał się odtąd stać tradycją. Już wkrótce na konferencjach zjawili się także goście z Czech, Ukrainy, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Australii. Szczególne miejsce wśród nich zajęli polscy badacze pracujący na co dzień poza granicami Rzeczypospolitej o uznanym autorytecie międzynarodowym. Należeli do nich Profesor Jerzy Smolicz, dyrektor Centre for Intercultural Studies and Multicultural Education na Uniwersytecie w Adelajdzie, autor ważnej książki, która na początku dekady lat 90. została przetłumaczona na język polski³ oraz Profesor Witold Tulasiewicz

² J. Nikitorowicz (red.), *Edukacja międzykulturowa: w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1995.

³ J. Smolicz, *Kultura i nauczanie w społeczeństwie wieloetnicznym*, PWN, Warszawa 1990.

z Uniwersytetu w Cambridge, znany z publikacji promujących koncepcję *language awareness*⁴.

W 1997 roku ukazała się kolejna książka przygotowana przez Jerzego Nikitorowicza. Nosiła ona tytuł *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*⁵. W tej pracy zbiorowej autorzy położyli nacisk na najwcześniejszy okres kształtowania się tożsamości młodego człowieka, a także na kulturowe aspekty funkcjonowania rodziny mające znaczenie dla poczucia zakorzenienia. W tym samym roku została wydana praca Mirosława Sobeckiego *Funkcja etniczno-kulturowa szkół mniejszości narodowych*⁶. Była ona efektem zainteresowania autora problematyką funkcjonowania szkół mniejszości białoruskiej i litewskiej i stanowiła pokłosie badań przeprowadzonych w północno-wschodniej Polsce kilka lat wcześniej. Rok później (1998) Dorota Misiejuk we współpracy z Elżbietą Czykwin wydały książkę *Dwujęzyczność a dwukulturowość w perspektywie psychopedagogicznej*⁷. Była ona rezultatem pobytu ówczesnej magister Doroty Misiejuk w Kanadzie i analizowania przez nią problematyki nauczania języka etnicznego jako języka obcego w środowisku kanadyjskich Ukraińców.

Oczywiście, kapitalne znaczenie w realizacji idei edukacji międzykulturowej ma rodzina, ale istotną rolę odgrywa także szereg innych instytucji, które tworzą tkankę życia społecznego. Wśród nich szczególną rolę odgrywa szkoła. Na spotkaniu naukowym zorganizowanym w 1998 roku w Białymstoku zwrócono uwagę na socjalne i religijne aspekty funkcjonowania grup odmiennych kulturowo. Na przykład, w sytuacji Romów konteksty socjalne nierozzerwalnie związane ze *stricte* kulturowymi, współtworzą istotę odrębności tej grupy mniejszościowej i sposób jej spostrzegania,

⁴ W. Tulasiewicz, *Language awareness: A new literacy dimension in school language education*, „Teacher Development” 1997, nr 1(3).

⁵ J. Nikitorowicz (red.), *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1997.

⁶ M. Sobecki, *Funkcja etniczno-kulturowa szkół mniejszości narodowych*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1997.

⁷ E. Czykwin, D. Misiejuk, *Dwujęzyczność a dwukulturowość w perspektywie psychopedagogicznej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1998.

a następnie wyodrębniania przez większość. Podczas tego spotkania naukowego rozważano także wyzwania stojące przez różnorakimi instytucjami, w związku z integracją Polski ze strukturami europejskimi. Efektem konferencji była publikacja zatytułowana *Edukacja międzykulturowa w wymiarze instytucjonalnym* wydana w roku 1999 pod redakcją J. Nikitorowicza i M. Sobeckiego⁸.

Już w genzie edukacji międzykulturowej w środowisku białostockich pedagogów uniwersyteckich bardzo ważną kwestią było przełożenie rozważań naukowych na grunt praktyki pedagogicznej. Wkrótce przygotowano wstępną koncepcję realizacji zajęć kursowych z edukacji międzykulturowej dla studentów pedagogiki. Opierała się ona na powiązaniu problematyki tożsamości i zakorzenienia z postawami wobec odmienności kulturowej. W środowisku, gdzie współistnienie odmiennych kultur stanowi wielusetletnią tradycję, takie rozwiązanie nasuwało się nieomal samo. W oddziaływaniach dydaktycznych postanowiono więc nawiązać wprost do dziedzictwa kulturowego narodów i religii stanowiących niegdyś piękną mozaikę wielokulturowej Rzeczypospolitej w jej wschodniej części. Mimo że XX wiek tak znacząco odmienił mapę polityczną Europy, a w konsekwencji także rozmieszczenie ludności, północno-wschodnia Polska nadal pozostała swoistym laboratorium wielokulturowości, na którym można oprzeć realizację idei edukacji międzykulturowej. Prezentując w dydaktyce swoistości poszczególnych grup próbowano wskazywać na to, co jest *między* nimi, na to, co pozwala budować mosty porozumienia. W konstruowaniu programu przedmiotu wiele uwagi poświęcono kwestii komunikacji międzykulturowej. Zapoznanie z elementami dziedzictwa odmiennych grup, z którymi wchodzimy w interakcję stanowiło tu podstawę do zrozumienia odmienności i kształtowania pożądanych postaw – tolerancji, dialogu, symbiozy kulturowej.

Hasło kolejnej konferencji zorganizowanej w roku 2000 brzmiało: „Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej”. Podjęto na niej dylematy związane z funkcjonowaniem kultur tradycyjnych w konfrontacji z kulturą globalną. Organizatorów spotkania

⁸ J. Nikitorowicz, M. Sobecki (red.), *Edukacja międzykulturowa w wymiarze instytucjonalnym*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1999.

szczególnie interesowała problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego, wartości rdzennych i pierwszych warstw tożsamości w dobie globalizacji niezbędnych do skutecznej komunikacji międzykulturowej i budowania wielowymiarowej tożsamości kulturowej. Główną intencją było podkreślenie ważnych zadań edukacji międzykulturowej związanych z otwieraniem się kultur, rezygnacją z kulturowych gett, integracją społeczności wokół wartości podstawowych. Chodziło także o zwrócenie uwagi na nowe zadania społeczeństwa, grup większościowych, wobec mniejszości kulturowych, wymagających szczególnej troski i działań niwelujących lęk w ich komunikacji z kulturową większością. Uczestnicy konferencji starali się uwypuklić, że każde dążenie do jedności jest zjawiskiem pozytywnym, o ile prowadzi do wzrostu nieantagonistycznej świadomości odrębności oraz dbałości o wspólnie uznawane wartości. Jednocześnie jednak za godną podkreślenia uznano konieczność otwierania się na inne kultury, sprzyjającą w efekcie głębszemu poznawaniu siebie i tworzeniu atmosfery wspomagającej procesy integracji.

To właśnie integrację eksponowano jako czynnik decydujący o zachowaniu ciągłości i tożsamości kulturowej całych społeczeństw. Przy tym rozumiano ją przede wszystkim jako zmierzanie do jedności w różnorodności. Integracja może dotyczyć tylko tego, co łączy, w celu sprawniejszego, wspólnego pokonywania trudności, a w żadnym przypadku nie może oznaczać unifikacji, czy wręcz eliminacji odmienności. Podkreślano, że dobrze rozumiana integracja jest mediatorem między tym, co lokalne i tradycyjne a tym, co globalne i na wskroś nowoczesne, między tym, co historyczne a tym, co współczesne, wreszcie między tym, co obce a tym, co własne.

W 2000 roku ukazała się książka Jerzego Nikitorowicza *Młódzież pogranicza kulturowego Białorusi. Polski i Ukrainy wobec integracji europejskiej*⁹. Była ona efektem udziału Profesora w szeroko zakrojonym projekcie badawczym „Poczucie tożsamości narodowej i plany życiowe młodzieży pograniczy”. Stanowił on ważny element integrujący wiele środowisk akademickich w Polsce zajmujących się problematyką międzykulturowości

⁹ J. Nikitorowicz, *Młódzież pogranicza kulturowego Białorusi. Polski i Ukrainy wobec integracji europejskiej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2000.

w edukacji i, szerzej, w życiu społecznym. Przedmiotem swych rozważań autor uczynił procesy związane z kształtowaniem tożsamości kulturowej młodzieży zamieszkującej pogranicza oraz jej opinie na tematy dotyczące procesu integracji europejskiej. Badania dotyczyły także uznawanych przez młodzież wartości, jej celów życiowych oraz postaw wobec reprezentantów innych grup etnicznych. Obraz eksploracji dopełniony został przez rozważania dotyczące świadomości badanych w zakresie problemów kraju respondentów, jak i kraju sąsiadów.

W 2001 roku wydano dwutomową publikację *Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej* pod redakcją Jerzego Nikitorowicza, Doroty Misiejuk i Mirosława Sobieckiego¹⁰. Książka miała na celu uchwycenie ambiwalencji dynamizmów charakteryzujących procesy kulturowe i edukacyjne końca XX wieku. Tak jak w przypadku wszystkich poprzednich prac stanowiących efekt spotkań naukowych, znaczące miejsce zajęła w niej problematyka tożsamości i roli instytucji edukacyjnych w jej kształtowaniu.

Przygotowując kolejne z cyklu spotkanie naukowe zatytułowane „Międzygeneracyjne transmisja dziedzictwa kulturowego”, które odbyło się w 2002 roku w Augustowie, Zespół postanowił skoncentrować się na problematyce transferu tradycji. Rozważano kwestie jej ciągłości i zmiany. Zastanawiano się nad miejscem rodziny, zwłaszcza rodziców i dziadków, w przekazie tradycji, nad jej znaczeniem w życiu współczesnego człowieka. Kontynuując problematykę poprzedniego spotkania, próbowano także zainicjować dyskusję na temat wzajemnych relacji między tym, co globalne a tym, co lokalne, ze szczególnym uwzględnieniem transmisji wartości w przestrzeni kultury regionalnej. Efektem spotkania były dwa tomy opublikowane w 2003 roku. Pierwszy z nich nosi tytuł *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego. Społeczno-kulturowe wymiary przekazu*¹¹, drugi zaś *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego:*

¹⁰ J. Nikitorowicz, M. Sobiecki, D. Misiejuk (red.), *Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2001.

¹¹ J. Nikitorowicz, J. Halicki, J. Muszyńska (red.), *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego. Społeczno-kulturowe wymiary przekazu*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003.

*globalizm versus regionalizm*¹². Obydwa tomy zostały przygotowane przez Jerzego Nikitorowicza, Jolanę Muszyńską i Jerzego Halickiego.

Kontynuacją podejmowanej wówczas problematyki był projekt badawczy, który Zespół pod kierunkiem Profesora Jerzego Nikitorowicza przygotował na konkurs ogłoszony przez Komitet Badań Naukowych. W ramach szeroko zakrojonego przedsięwzięcia „Kultura polska w nowej Europie” koordynowanego przez Instytut Badań Literackich PAN podjęto do realizacji rozpisany na trzy lata projekt badawczy „Kultura polska na pograniczach. Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych”. Jego zasadniczym celem było zdiagnozowanie stanu kompetencji kulturowych przedstawicieli mniejszości narodowych: polskiej – zamieszkałej w Republice Białoruś i białoruskiej – zamieszkałej w Polsce oraz roli relacji międzygeneracyjnych w budowaniu kompetencji kulturowych w obrębie kultury etnicznej, niebędącej kulturą większościową. Do badań wybrano członków mniejszości narodowych najbardziej aktywnych, o największych aspiracjach edukacyjnych, aktualnie studiujących bądź będących absolwentami Uniwersytetu w Białymstoku. Szczególne miejsce w badaniach przeznaczono kulturze symbolicznej związanej z kanonem kultury narodowej, zwłaszcza kultury wysokiej. Zainteresowanie badaczy skupiło się zarówno na interpretacji przez badanych wybranych, kanonicznych symboli kulturowych wraz z interakcyjnymi warunkowaniami tychże interpretacji, jak też na wyselekcjonowaniu osób dysponujących najlepszymi kompetencjami. W tym celu prowadzono pogłębione badania jakościowe obejmujące rodziny badanych (ich rodziców i dziadków). W ich efekcie przygotowano raport, w którym nakreślono obraz przekazu dziedzictwa kulturowego, uchwycony w okresie niezwykle dynamicznych przemian społecznych i kulturowych zachodzących w naszej części Europy.

Latem 2004 w Augustowie odbyło się kolejne spotkanie naukowe poświęcone problematyce edukacji międzykulturowej pod hasłem „Region.

¹² J. Nikitorowicz, J. Halicki, J. Muszyńska (red.), *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego: globalizm versus regionalizm*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003.

Tożsamość. Edukacja międzykulturowa”. Tym razem skoncentrowano się na różnych kontekstach budowania kulturowych więzi regionalnych bądź lokalnych. Szczególną uwagę zwrócono na język i historię jako znaczące przestrzenie konstruowania więzi. W związku z realizacją grantu KBN kolejną konferencję zaplanowaną w ramach przedsięwzięcia badawczego organizowano już po roku. A w 2006 roku znów spotkaliśmy się w cyklicznym dwuletnim rytmie. W Olecku obradowano pod hasłem „Etniczność i obywatelskość w nowej Europie – konteksty edukacji międzykulturowej”.

Niezwykle ważnym etapem w historii zespołu było opublikowanie przez kierującego nim Profesora Jerzego Nikitorowicza książki *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*¹³. Stanowiła ona swoiste podsumowanie poszukiwań Uczonego dotyczących problematyki edukacji międzykulturowej, zwłaszcza w sferze tożsamości. Jak podkreśla Autor, zawarta w książce wizja edukacji międzykulturowej jest efektem zarówno poszukiwań badawczych, jak i doświadczeń związanych z dziesięcioleciem istnienia na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Zakładu Edukacji Międzykulturowej. W zwieńczeniu swojej pracy Jerzy Nikitorowicz zaproponował nową holistyczną koncepcję edukacji międzykulturowej, opartą na wielowymiarowej i wielopłaszczyznowej tożsamości i kompetencjach komunikacyjnych, sprzyjających budowaniu postaw tolerancji wobec odmienności kulturowej. Monografia ta podczas Targów Książki Edukacyjnej w 2005 roku otrzymała Nagrodę Edukacja XXI, w kategorii podręczników akademickich.

Ważną datą w historii zespołu kierowanego przez Profesora było powołanie przez Senat Uniwersytetu w Białymstoku najpierw Katedry Edukacji Międzykulturowej, a po ostatnich zmianach w szkolnictwie wyższym Katedry Edukacji Międzykulturowej i Elementarnej. Utworzenie Katedry stanowiło podkreślenie rangi osiągnięć Profesora Jerzego Nikitorowicza i jego współpracowników, ale także tworzyło nową jakość w zakresie formalnego usytuowania Zespołu w strukturach białostockiej uczelni.

¹³ J. Nikitorowicz, *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

Zespół zajmujący się problematyką edukacji międzykulturowej skupiony wokół Profesora Jerzego Nikitorowicza rozwijał się w ostatniej dekadzie szczególnie intensywnie. Owocowało to publikacjami naukowymi i awansami. Próg habilitacyjny przekroczyli Dorota Misiejuk, Jolanta Muszyńska oraz Tomasz Bajkowski. Tytuł profesora otrzymał Mirosław Sobecki. Doktorskie szlify stały się udziałem pokolenia młodych badaczek, które z sukcesami wzbogacają dorobek białostockiej pedagogiki międzykulturowej. Należą do nich: Anna Młynarczuk-Sokołowska¹⁴, Emilia Żyłkiewicz-Płońska¹⁵ i Joanna Sacharczuk.

Solą pracy naukowej są publikacje, a w naukach społecznych szczególne miejsce zajmują autorskie monografie, które niczym kamienie milowe stanowią ważne cezury w rozwoju każdego naukowca. W roku 2010 ukazała się kolejna monografia autorska Profesora Jerzego Nikitorowicza nosząca tytuł *Grupy etniczne w wielokulturowym świecie*¹⁶. Książka była opracowaniem nietypowym, które – jak pisał w recenzji prof. W. J. Burszta – „łączy w sobie ambicje poznawcze z wiedzą o charakterze encyklopedycznym”. W książce Profesor, w sposób maksymalnie zwarty i syntetyczny, dokonał przeglądu podstawowej wiedzy o grupach etnicznych, narodach i mniejszościach narodowych zamieszkujących na całym świecie.

Wkrótce ukazały się także książki najbliższych współpracowników Profesora. W roku 2013 Dorota Misiejuk opublikowała pracę *Dziedzictwo i dziedziczenie w kontekście procesów socjalizacji: studium teoretyczno-empiryczne o procesach dziedziczenia kulturowego na historycznym pograniczu Podlasia*¹⁷ stanowiącą efekt jej wieloletnich poszukiwań związanych z pedagogicznymi kontekstami dziedziczenia kulturowego. Rok później

¹⁴ A. Młynarczuk-Sokołowska, *Od obcości do Inności. Międzykulturowa edukacja nieformalna na przykładzie działań polskich organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2015.

¹⁵ E. Żyłkiewicz-Płońska, *Europejski wymiar w edukacji młodzieży akademickiej. Studium porównawcze*, Wydawnictwo Katedra, Gdańsk 2016.

¹⁶ J. Nikitorowicz, *Grupy etniczne w wielokulturowym świecie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010.

¹⁷ D. Misiejuk, *Dziedzictwo i dziedziczenie w kontekście procesów socjalizacji: studium teoretyczno-empiryczne o procesach dziedziczenia kulturowego na historycznym pograniczu Podlasia*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2013.

ukazała się praca Jolanty Muszyńskiej zatytułowana *Miejsce i wspólnota. Poczucie wspólnotowości mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. Studium pedagogiczne*¹⁸. Praca stanowiła efekt oryginalnych poczynań badawczych autorki od szeregu lat zajmującej się problematyką miejsca i wspólnotowości w edukacji. W autorskiej perspektywie szczególnie wyraźnie podkreślana jest interdyscyplinarność refleksji w obszarze edukacji międzykulturowej, a zwłaszcza jej powiązania z psychologią, socjologią i naukami o kulturze. Warto zaznaczyć, że ten aspekt od początku towarzyszy pracom całego Zespołu. W roku 2018 Mirosław Sobecki opublikował książkę *Komunikacja międzykulturowa w perspektywie pedagogicznej – studium z pogranicza polsko-litewsko-białorusko-ukraińskiego*¹⁹. Publikacja ta stanowiła przykład umacniania się kolejnego obszaru z zakresu edukacji międzykulturowej, który owocnie jest uprawiany w środowisku naukowym białostockich pedagogów. Obszar ten obejmuje zagadnienia komunikacji międzykulturowej, zwłaszcza w kontekście kultury symbolicznej.

W 2018 roku w krakowskiej oficynie Impuls ukazała się również praca Profesora Jerzego Nikitorowicza zatytułowana *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawicznie kształtującej się tożsamości*²⁰.

Jedna z ostatnich książek Profesora Jerzego Nikitorowicza i jeden z pierwszych podręczników do edukacji międzykulturowej

¹⁸ J. Muszyńska, *Miejsce i wspólnota. Poczucie wspólnotowości mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. Studium pedagogiczne*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2014.

¹⁹ M. Sobecki, *Komunikacja międzykulturowa w perspektywie pedagogicznej – studium z pogranicza polsko-litewsko-białorusko-ukraińskiego*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2016.

²⁰ J. Nikitorowicz, *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawicznie kształtującej się tożsamości*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2008.

Książka ta jest ukoronowaniem wieloletniej refleksji Profesora związanej z edukacją międzykulturową, stanowiąc jedną z podstawowych lektur dla adeptów pedagogiki, dotyczącą roli wielokulturowości i różnic kulturowych w wychowaniu.

W ćwierćwiecze istnienia Zakładu, a następnie Katedry kierowanej przez Profesora Jerzego Nikitorowicza odbyła się konferencja pod hasłem „Człowiek pogranicza – wyzwania humanistycznej edukacji”, która była połączona z jubileuszem czterdziestolecia pracy naukowej Jubilata. Stanowiła ona jednocześnie podsumowanie realizowanych przez ostatnich 25 lat konferencji naukowych poświęconych problematyce edukacji międzykulturowej. Przed konferencją ukazała się publikacja przygotowana przez czwórkę uczniów Profesora, którzy pod jego „skrzydłami” osiągnęli naukową samodzielność. Redaktorami tomu noszącego taki sam tytuł jak konferencja byli: Mirosław Sobecki, Dorota Misiejuk, Jolanta Muszyńska oraz Tomasz Bajkowski²¹.

Wchodząc w kolejne ćwierćwiecze działalności dostrzegamy nowe wyzwania, które stwarzają możliwości do rozwoju Zespołu skupionego wokół Profesora. Widzimy potrzebę intensyfikacji i koordynacji badań prowadzonych we współpracy z zaprzyjaźnionymi ośrodkami w kraju i za granicą. Szanse takiej współpracy w kraju daje m.in. istniejący przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN Zespół Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej, którym od początku kieruje Profesor Jerzy Nikitorowicz. Z radością i satysfakcją odnotowujemy coraz większe zrozumienie problematyki ze strony naszych kolegów z krajów położonych na wschód od Polski. Mamy nadzieję, że w sytuacji rozszerzania się przestrzeni demokratycznej w tej części Europy, nasza Katedra będzie mogła dalej wносить twórczy wkład w rozwijanie idei edukacji międzykulturowej i budowanie porozumienia między zainteresowanymi nią badaczami tak w Polsce, jak i poza jej granicami.

²¹ M. Sobecki, D. Misiejuk, J. Muszyńska, T. Bajkowski (red.), *Człowiek pogranicza – wyzwania humanistycznej edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2019.

Bibliografia

- Czykwin E., Misiejuk D., *Dwujęzyczność a dwukulturowość w perspektywie psychopedagogicznej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1998.
- Misiejuk D., *Dziedzictwo i dziedziczenie w kontekście procesów socjalizacji: studium teoretyczno-empiryczne o procesach dziedziczenia kulturowego na historycznym pograniczu Podlasia*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2013.
- Muszyńska J., *Miejsce i wspólnota. Poczucie wspólnotowości mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. Studium pedagogiczne*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2014.
- Młynarczuk-Sokołowska A., *Od Obcości do Inności. Międzykulturowa edukacja nieformalna na przykładzie działań polskich organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2015.
- Nikitorowicz J., *Pogranicze – Tożsamość – Edukacja międzykulturowa*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1995.
- Nikitorowicz J. (red.), *Edukacja międzykulturowa: w kręgu potrzeb, oczekiwań i stereotypów*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1995.
- Nikitorowicz J. (red.), *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1997.
- Nikitorowicz J., Sobecki M. (red.) *Edukacja międzykulturowa w wymiarze instytucjonalnym*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1999.
- Nikitorowicz J., *Młodzież pogranicza kulturowego Białorusi. Polski i Ukrainy wobec integracji europejskiej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2000.
- Nikitorowicz J., Halicki J., Muszyńska J. (red.), *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego. Społeczno-kulturowe wymiary przekazu*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003.
- Nikitorowicz J., Halicki J., Muszyńska J. (red.), *Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego: globalizm versus regionalizm*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003.
- Nikitorowicz J., Sobecki M., Misiejuk D. (red.), *Kultury tradycyjne a kultura globalna. Konteksty edukacji międzykulturowej*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2001.
- Nikitorowicz J., *Grupy etniczne w wielokulturowym świecie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010.
- Nikitorowicz J., *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

- Nikitorowicz J., *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawicznie kształtującej się tożsamości*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2018.
- Sobecki M., *Funkcja etniczno-kulturowa szkół mniejszości narodowych*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 1997.
- Sobecki M., *Komunikacja międzykulturowa w perspektywie pedagogicznej – studium z pogranicza polsko-litewsko-białorusko-ukraińskiego*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2016.
- Smolicz J. J., *Kultura i nauczanie w społeczeństwie wieloetnicznym*, PWN, Warszawa 1990.
- Tulasiewicz W., *Language awareness: A new literacy dimension in school language education*, „Teacher Development” 1997, nr 1(3).
- Żyłkiewicz-Płońska E., *Europejski wymiar w edukacji młodzieży akademickiej. Studium porównawcze*, Wydawnictwo Katedra, Gdańsk 2016.

Summary

The text contains a review of the achievements of scientists team gathered around Professor Jerzy Nikitorowicz, who are dealing with the issues of intercultural education, on the 25th anniversary of the existence of the Department of Intercultural Education at the University of Białystok. The article refers to the most important conferences and scientific publications of the team members.

Key words: history of education, Jerzy Nikitorowicz, intercultural education